

Krátké války a kybernetika

Autorem článku, uveřejněného v č.1/1999 časopisu Air Force Review, je Ian Bellany, profesor university v Lancasteru. Zabývá se v něm tzv. krátkými válkami, s důrazem na úlohu „hardware“ (zvláště letectva) a „software“ (tj. způsob nejúčinnějšího a nejrozmumnějšího používání hardware) za takových konfliktů. Jeho účelem je přinést některé všeobecné poznatky týkající se války jako fenoménu, aby bylo možno definovat, co může být v praxi důležité pro ty, kdož chtějí zachovat válku jako politickou možnost, avšak vyhnout se omezením, která vytváří moderní veřejné mínění. Zkráceno a redakčně upraveno.

„Krátké války“ jsou zvláště důležité, protože politická vůle zúčastnit se „dlouhých válek“ se ve většině rozvinutých zemí světa zmenšuje. Často uváděným důvodem toho je, že moderní společnost se přestala smiřovat se ztrátami a méně si váží představitelů, kteří by se chovali jinak. Zajímavý je i fakt, že když se zvyšuje počet žen u bojových jednotek, jak je tomu v rozvinutých zemích, může se odpor veřejnosti proti ztrátám pouze zvýšit. Tyto poznatky však nejsou zcela obecné. **Rozbor neuvažuje použití zbraní hromadného ničení na bojišti, anebo mimo ně.** Kromě toho, války jsou považovány za konvenční v tom smyslu, že zahrnují armády, a možná také letectvo na obou stranách.

Tendencí moderní války je, anebo donedávna bylo, prodlužovat své trvání, a za dlouhých válek (např. Korea, Vietnam) ztráty prostě narůstají přímo úměrně s délkou války.

Naproti tomu, je-li dobře organizována, krátká válka ztráty snižuje. Tím se analytický úkol zjednodušuje v tom smyslu, aby válka byla uspořádána jako krátká, což plánovačům automaticky umožní omezit vlastní ztráty.

Pro kybernetika jsou zmiňované „dlouhé války“ (vedle dvou světových válek v tomto století) dlouhé prostě proto, že existovaly (záporné) zpětnovazební obvody, které působily ke stabilizaci válek a proti snahám o včasné řešení, a tedy k prodlužování jejich existence. Letecký inženýr s kybernetickým vzděláním může takové války srovnat s letovými charakteristikami tradičně konstruovaného letounu. Tento letoun bude mít velmi dobrou přirozenou stabilitu, jako výsledek např. šípového křídla. Na jedné straně je to zřejmě dobré, avšak také to znamená, že čím větší je přirozená stabilita letounu, tím obtížnější je přimět ho ke změně směru žadáním způsobem, což může být někdy, zvláště u bojových letounů, velmi špatné. Proto konstruktéři moderních letounů často konstrukčně vyloučí přirozenou letovou stabilitu a získávají stabilitu pomocí čidel a aktivním ovládáním aerodynamických ploch pomocí počítače. Když jsou nezbytné rychlé změny směru, stabilizační počítač se dočasně vypne (aby bylo dosaženo předpověditelného účinku).

Jestliže je možno zjistit a rozumně vypnout „konstrukční vlastnost“ dlouhých válek, která jim dodává stabilitu, bude tím dosaženo krátké války.

Klíč k tomu, jaké mohou být tyto „konstrukční vlastnosti“ války, je možné najít v oboru zvaném kybernetika. Historicky byl nejdůležitějším prostý poměr (jako opak

šípovitosti křídla) – podíl průměrného počtu nepřátelských jednotek, které může *naše* jednotka vyřadit za časovou jednotku, dělený složeným měřítkem efektivity doplňování vojáků a materiálu nepřítelem na válčišti a jeho zabezpečení jednotek na válčišti.

Když je tento poměr malý, válka bude stabilní, a proto dlouhá, když je velký nebo může být zvětšen, válka bude krátká a zvítězí v ní ten, kdo může tento poměr upravit ve svůj prospěch.

Pro přípravu krátké války a pro vítězství v ní je nezbytné ochromit schopnost nepřítele vést dlouhou válku, a přitom si zachovat vlastní schopnost bojovat déle než může bojovat nepřítel. Prostředky nezbytné pro vedení dlouhé války jsou demografické, ve smyslu doplňování vycvičených vojáků, a ekonomické, ve smyslu schopnosti udržovat přísun vojáků, proviantu, zbraní, munice, pohonných hmot a náhradních dílů armádám na válčišti, a to při zachování funkce domácí ekonomiky.

Proto zdánlivě neválečné akce, jako jsou ekonomické sankce, které začnou (podobně jako blokáda) pomalu zmenšovat všeobecnou ekonomickou stabilitu protivníka, mohou přispět k tomu, že bude zbaven možnosti vést dlouhou válku.

Letectvo

Zřejmá válečná opatření pro dosažení téhož účelu se dostaví s válkou samotnou: včasné zasazení letectva za frontou k útokům na sklady nepřátelských strategických zásob pohonných hmot, munice, proviantu, náhradních dílů, na spojovací síť pro zásobování, především vojenského odvětví nepřátelského hospodářství, a na cesty, jimiž jsou zásobována vojska v poli.

To je ovšem podmíněno řadou faktorů, které lze shrnout do dvou pojmů: **nadvláda ve vzduchu** a **přesné využití této nadvlády**. Především musí existovat nerovnováha mezi leteckou a raketovou silou (ofenzivní i defenzivní), mezi oběma stranami v *naš* prospěch, jestliže chceme vést krátkou válku, a přitom musí být zajištěno, že naše disponibilní síly mají převahu nad nepřátelskými.

Ale bez nadvlády ve vzduchu budou letecké (a raketové) útoky vedené pro dosažení krátké války samy o sobě trvat dlouho a ztráty letectva se budou podle toho akumulovat. To znamená, že letecké prostředky disponibilní pro pozemní válku budou omezené, takže výsledek pozemní války bude zpochybněn, pokud nebudou získány nové prostředky, což ovšem znamená dlouhou – nikoli krátkou – válku. Za krátké války není jisté čas pro výcvik více pilotů, nebo dokonce pro rozsáhlou výrobu pro náhradu výzbroje, takže ztráty mohou být nahrazeny pouze přesunutím z jiných prostorů.

Za druhé, letectvo musí být za frontou používáno přesně v trojím smyslu:

a) Za krátké války nemusí být čas ke zjišťování metodou *pokus-chyba*, kde jsou klíčové cíle, jako sklady pohonných hmot nebo jiná důležitá místa nepřátelského válečného hospodářství. Tyto cíle **musejí být známy předem, a to znamená výkonné vojenské a ekonomické zpravodajství**.

b) Přesné útoky na sklady strategických zásob a ekonomická střediska snižují na minimum potřebu opakovat vzlety k nápravě dřívějších chyb. Zbavují nepřítele času k tomu, aby mohl přizpůsobit svoje obranná opatření anebo dokonce svou ekonomickou infrastrukturu k situaci vytvářené útoky.

c) Důležité objekty musejí být napadeny přesně, aby se vyloučily vedlejší a zhoubné škody ve formě zabití nebo zranění civilních osob nacházejících se v blízkosti vojenských, ekonomických objektů, dopravních cest, které by mohly na „domácí frontě“ vyvolat sympatie k nepříteli, a tak rozdělit veřejné mínění.

Citlivost veřejnosti vůči ztrátám se vztahuje i na ztráty způsobené, byť neúmyslně, nepřátelskému civilnímu obyvatelstvu. Vyloučení vedlejších (kolaterálních) škod umožní splnit naději, že bude možno položit psychologické rovnítko mezi použitím letectva za frontou a taktické použití letectva, protože útoky jsou vedeny přímo nebo nepřímo v obou případech pouze proti komatantům.

Vzniká nová možnost použít letectvo tímto způsobem dříve, nikoli později, jako formu eskalace více méně váhavě, v důsledku slepé uličky na bojišti. Klasická logika eskalace je postavena na hlavu: jestliže je vyloučení vlastních ztrát důležité, vysoká míra elektronizace letectva (za předpokladu splnění výše uvedených podmínek) znamená účinné a důležité údery na nepřátelskou schopnost vedení války při poměrně nízkém ohrožení životů na vlastní straně, a proto možná přijatelný způsob pro zahájení nepřátelství (k tomuto zřeteli se dále vrátíme). Čím bude účinnější, tím menší ztráty očekávejte za pozemní fáze války.

Krátká válka musí být vybojována silami, disponibilními při zahájení nepřátelství, protože není čas pro mobilizaci, výcvik, vyzbrojení atd. čerstvých sil, pro jejich přemístění na válčiště. Tím je dána další výhoda vytváření aliancí, protože spojenci mohou být přímým zdrojem vycvičených vojsk a výzbroje. Protože válka musí být vybojována disponibilními silami, nikoli jinými, je nezbytné ekonomické používání sil, např. útoky je třeba vést na skutečná nepřátelská postavení, a ne podle zastaralých anebo jinak špatných zpravodajských údajů.

Nepřípustné chyby

Tento bod může být značně rozšířen. Dlouhé války mají určité „výhody“. Jednou z nich je, že chyby i na nejvyšších stupních velení jsou zřídka osudové – mohou být napraveny, protože obvykle k tomu je čas. Za dlouhé války je prostě možnost učit se z vlastních chyb, čas k náhradě neúspěšných velitelů schopnějšími (dokonce i čas k tomu, aby se vychovali schopnější velitelé), čas nejen k výcviku vojáků, ale také k jejich přecvičení, a dokonce čas pro konstrukci a výrobu nových zbraní.

Krátké války to nepřipouštějí. I když byly vytvořeny základy pro krátkou válku mimo bojiště působením proti nepřátelským zásobovacím liniím a infrastruktuře, válka musí být vždy vybojována na zemi. Vedete-li válku pokud možno bezchybným způsobem (zatímco přinutíte nepřítele k tomu, aby dělal pokud možno nejvíce chyb), přinese to okamžité „dividendy“: válka skončí dříve a vaše ztráty budou patřičně nízké.

Překvapení v dlouhé válce může mít jen dočasné účinky, zatímco za krátké války může být rozhodující. Typické je, že za krátké války není čas **učit se bojovat bezchybným způsobem** – to je dovednost (vedle doplňující dovednosti, jak přinutit nepřítele k chybnému jednání), která musí být na bojiště přinesena přímo z mírových cvičení a vojenských akademií.

Ovšem vedení **boje v rámci aliance** klade horní mez tomu, jak bezchybné vedení války můžeme očekávat. Čím více bude sestaveno jednotek *ad hoc*, tím menší bude

předválečná vzájemná znalost mezi velením jednotlivých složek, a tím více možností pro vzájemné nepochopení.

Na druhé straně mají výraznou výhodu ti, kteří se nepřipravují na dlouhé války. U krátké války mluvíme o válce vedené **podle hlavního strategického plánu** – podle plánu, že válka musí být krátká.

Pouze za krátkých válek mají podrobné plány zásadní význam, protože za krátké války existuje poměrně málo času k tomu, aby mohlo působit neočekávané, a to podle pravděpodobnostního předpokladu, že optimálně uspořádané plány se vždy zhatí, je-li k tomu dostatek času.

Bojiště

Již několikrát bylo uvedeno, že krátké války musejí být vybojovány disponibilními silami. Proto plánovači krátké války nesmějí příliš přesně kalkulovat velikost potřebných sil. Každý zdánlivý přebytek vojáků a materiálu může být považován za disponibilní zálohu, jedinou, která může být okamžitě použita. Když bude zapotřebí, dobrá. Když bude skutečně přebytkem, nemusí být udržována v pohotovosti dlouho.

Na druhé straně není důvod k tomu, aby byli spojenci soustředováni na neurčitou dobu. Jednak to stojí čas, jednak je nepravděpodobné, že minimální velikost vítězné koalice bude mnohem větší než trojnásobek nepřátelské síly. Určitá početní převaha je nezbytná, pokud nemáte zaručenou kvalitativní technologickou převahu (např. tanky, schopné odolat dvojnásobku pokusů o zničení, a protitankové pozemní a letecké síly, dvakrát lepší při ničení nepřátelských tanků než nepřátelské síly).

Jedno nebo druhé (nebo obojí) je potřebné k vyřazení nepřátelských schopností, opevnit a zakopat se, vedle další možnosti relativně krátkých zásobovacích linií, znalosti místní geografie atd., protože skutečnost, že nepřítel je v defenzivě (a proto mu přisuzujeme výše uvedené možnosti), je součástí vedení války podle plánu.

Vedete válku podle strategického plánu, který stanoví, že válka musí být krátká. Aby byl plán nadějný, jeho aplikace musí být proaktivní, tj. vytvářet nepřátelskou reakci, která je rozumně předvídatelná, a proto také plánována atd. To znamená přimět nepřítele k defenzivě (jestliže již v defenzivě není).

Aby válka byla krátká, nesmí existovat žádné zbytečné vyčkávání: válku je vždy nutno přenést k nepříteli, a to rychle, aby nemohl uchopit iniciativu. V ideálním případě to znamená nečekat na denní světlo nebo na lepší počasí, nebo dokonce až naši vojáci „naberou dech“ – unavené vojáky je nutno vystřídat čerstvými.

Přenést válku k nepříteli přirozeně vyžaduje síly vhodné k ofenzivnímu použití, to znamená mobilní mechanizované síly na zemi, a samozřejmě ve vzduchu. Skutečné trvání války bude určováno vzájemným působením mezi relativní rychlostí, jíž způsobíte nepříteli ztráty na bojišti, rozsahem v němž ochromíte schopnost nepřítele zásobovat a doplňovat svoje armády. Čím větší je rychlost, jíž přinutíte nepřítele k tomu, aby spotřeboval svou podstatu, a čím větší škody způsobíte jeho zásobování za frontou, tím kratší bude válka.

Počty a plánování, *hardware* a *software*, na sebe vzájemně působí zajímavým způsobem. Vedení krátké války podle strategického plánu, který stanoví, že musí být krátká, umožňuje sestavit takové proaktivní taktické plány, které rovněž musejí být sestaveny předem – každý z nich je článkem řetězu. Vedení války podle plánu klade

nižší nároky na dovednosti polních velitelů, kteří v ideálním případě postupují podle rozvrhu a usnadňují úkol vrchního velení, které do určité míry zná podle mapy a podle rozvrhu, co se stalo a kde a kdy, i když spojení s taktickým stupněm neexistuje nebo je nesnadné. To je zvláště důležité, když mají být zasazena vojska velmi početná, a ne malá, a ještě důležitější, když jde o spojeneckou akci jejíž velení je jednotné, kde vzájemná znalost a společná zkušenost snižují možnosti nedorozumění.

Vynucené chyby

Někde mezi taktickými a strategickými plány existují plány pro využití chyb nepřítele. Za krátké války jsou chyby zvláště vážné, protože nemusí být čas k nápravě a vážná chyba nepřítele zkrátí válku ještě více.

Avšak zde existují dva problémy: *Za prvé*, za krátké války existuje záměr nedat nepříteli mnoho času pro cokoli, včetně času, v němž by mohl dělat chyby, a *za druhé* – i když by udělal vážnou chybu v disponibilním čase, chyba vyplývající z přirozeného selhání se může stát v každém aspektu vedení války nepřítelem a váš válečný plán nemusí být dostatečně pružný k tomu, aby plně využil takových jeho „okrajových“ chyb (na druhé straně **velmi pružný plán brzy přestane být plánem vůbec**).

I když jsou takové nepřátelské chyby vítané (jinak bychom je logicky nemohli nazývat chybami), **nejlepším druhem chyby, kterou může nepřítel udělat, je chyba, kterou jste předem plánovali**. Chyba je nyní předvídatelná, a také je možné sestavit plány na její využití. Takové předvídatelné chyby přirozeně vznikají na taktickém stupni ke konci krátké války, když je nepřítel pod velkým tlakem a chyby na jeho straně se téměř stávají normou a mohou být plánovány předem (alespoň všeobecně).

Jsou to však typicky malé chyby. Velké chyby vyžadují, aby nepřítel byl v dostatečně konsolidovaném stavu, aby mohl udělat velkou chybu, a to bude blíže k začátku než ke konci nevyvážené války. Opatření pro to, že nepřítel udělá takovou chybu na počátku války nebo brzy po jejím zahájení, která se může týkat chyby v umístění velké části jeho sil nebo stavu jejich pohotovosti, mohou být zahrnuta do vašeho plánu jako **strategické překvapení**.

Způsob využití této chyby může být rovněž zařazen do plánu a důležitým aspektem toho bude zbavit nepřítele, který je dosud v konsolidovaném stavu, jakékoli možnosti svou chybu napravit. Důležité je, aby nepřítel byl v dostatečně konsolidovaném stavu, aby byl schopen takovou chybu udělat, nikoli však konsolidován tak, aby se mohl jakkoli vzchopit. Protože jednáte podle plánu nebo rozvrhu, úplné rozvrácení komunikací na válčišti (jakmile byl plán uveden do chodu), postihne nepřítele více, než by postihlo vás, protože komunikace jsou důležitou součástí každé možnosti nepřítele pro nápravu jeho chyb.

Zjednodušeně a v zásadě to znamená, že musíte dát **přednost nočním operacím**. Přirozeně, že úplné rozvrácení nepřátelských komunikací, spojené s jeho celkovou neschopností poučit se, by bylo ještě lepší, a to ze dvou důvodů. Za prvé, může vám umožnit těžit ze všech chyb nepřítele nevelkého druhu, a za druhé – i když jednáte podle plánu pro velké a různé jednotky, nepředvídané odchylky od rozvrhu jsou pravděpodobné i za krátké války. Soudržnost vašich operací bude zřejmě těžit z dobré horizontální komunikace mezi polními veliteli a z vertikální komunikace mezi polními veliteli a ústředním velením.

Závěr

Jaké jsou širší důsledky krátké války? Jedním je, že krátká nutně neznamena levná. Krátká válka je válkou, za kterou se vždy musí zaplatit, avšak zaplacení se musí uskutečnit předem. Daňové důsledky budou citelné, protože diskutujeme o výdajích na mírovou obranu proti nejistým vojenským zásahům na vzdálených místech.

Jestliže krátké války předpokládají velké disponibilní síly, rozpočtové reality mohou znamenat, že takovými silami mohou disponovat kromě nejbohatších států pouze aliance států, a nikoli jednotlivé státy. V určitém smyslu to může být výhoda, protože velké mírové ozbrojené síly, zvláště síly s určitými ofenzivními možnostmi, mohou být provokativní. Má-li pouze aliance anebo koalice států schopnost tyto síly použít pro krátkou válku, je téměř zaručeno, že nebudou použity lehkověžně.

Jiným stejně zřejmým důsledkem je, že nepřátelé nebo potenciální nepřátelé nebudou chtít zahrávat si s vaší silou, nýbrž s vaší slabostí, a rádi by vás zbavili možnosti vést krátkou válku. Budou schopni dosáhnout toho gerilovou válkou nebo jinými, tak zvanými **asymetrickými operacemi**. Avšak existuje mez, jak dalece jich lze použít. Gerilové operace nejsou vždy přiměřené (Argentinci jich nemohli použít na Falklandských ostrovech) a ambiciózní státy (jako dnešní Čína) mají obvykle větší zájem o napodobení mocných a úspěšných států, než o vynalézání a udržování údajně vhodné vlastní vojenské výzbroje.

Iniciativa pro obranné schopnosti (Defence Capabilities Initiative, DCI) – další novinka washingtonského summitu, jejímž cílem je posílení vojenské schopnosti NATO – zaznamenala pro Alianci průlom. Přinese větší efektivitu budoucích mnohonárodnostních operací a bude prostupovat celým spektrem misí Aliance. Bude podporovat spolupráci na nižších úrovních odpovědnosti a klást zvláštní důraz na interoperabilitu mezi Aliancí, partnery a dalšími národy při operacích v terénu, ať již půjde o kolektivní obranu nebo operace reagující na krizi.

*admirál Guido Venturoni,
předseda Vojenského výboru NATO
NATO review, české vydání, podzim 1999*